

Bedrijfsontwikkelingsplan

Vleesvarkens

eigen voederwinning

Ministerie van de
Vlaamse Gemeenschap

Afdeling Land- en Tuinbouwvorming

Leuvenseplein 4, 1000 Brussel

02/553 63 56

land-tuinbouwvorming@vlaanderen.be

In samenwerking met:

Dienst biologische land- en tuinbouw

INHOUD

Inleiding	3
1. Huidig bedrijf.....	4
2. Motivatie voor de omschakeling	5
3. Beeld van het toekomstige bedrijf	6
4. Basisprincipes biologische landbouw en biologische varkenshouderij.....	7
5. Veebezetting	8
6. Grondgebondenheid	9
7. Herkomst van de dieren.....	10
8. Dierenverzorging.....	11
8.1. Gezondheidszorg	11
8.2. Bijzondere zorgen.....	11
9. Huisvesting	12
9.1. Natuurlijk gedrag, norm voor de huisvesting.....	12
9.2. Staltypes.....	13
9.3. Huisvesting van vleesvarkens	13
9.4. Stalconcept.....	14
10. Buitenloop.....	16
11. Voeder.....	18
11.1. Voedernormen	18
11.2. Teeltplan en vruchtwisseling	18
12.3. Voederteelten.....	20
12. Arbeidsbehoefte	25
13. Bedrijfseconomische aspecten	26
14. Omschakeling	28
14.1. Omschakeling dieren.....	28
14.2. Omschakeling grond	28
14.3. Volledige omschakeling bedrijf	28
15. Afzet.....	29
16. Samenvatting	30
Tot slot.....	31
BIJLAGE : Nuttige adressen	32

Inleiding

Omschakelen naar biologische landbouw is geen eenvoudige zaak. De biologische veehouderijpraktijk verschilt zeer sterk, en op heel veel punten van de gangbare praktijk.

Dit vergt ook van de bedrijfsleider zelf een ‘omschakeling’. Veel vertrouwde handelingen, begrippen en kennis komen op losse schroeven te staan, en moeten ingevuld met heel nieuwe ervaringen en inzichten.

Aangezien de biologische veehouderij uitdrukkelijk vertrekt vanuit het principe van de grondgebondenheid, is de omschakeling een stuk moeilijker voor de zgn. ‘niet-grondgebonden’ sectoren, waartoe ook de varkenshouderij vandaag behoort.

De intensiteit van deze sector, zowel naar kapitaal (investeringen en veebezetting) als naar arbeid maken de omschakeling vaak onmogelijk, of dwingen de bedrijfsleider deze voor onbepaalde duur uit te stellen.

Het moment waarop zware herstellingen, nieuwe binneninrichting of andere bijkomende investeringen noodzakelijk blijken, is het scharniermoment bij uitstek om tot omschakeling over te gaan.

Nieuwe welzijnsnormen die in de diverse veehouderijtakken op ons afkomen, blijken op een aantal punten nauw aan te sluiten bij het biologisch lastenboek. Ook dergelijke ontwikkelingen vormen een extra stimulans om de productiemethode in haar geheel te herzien.

Nochtans moet dit goed beredeneerd worden, en mag niet over één nacht ijs worden gegaan. Precies omdat de gangbare, niet-grondgebonden varkenshouderij zoals die vandaag op de meeste bedrijven plaatsvindt, zover van het biologische bedrijf afstaat, wordt best alles eerst grondig afgewogen.

Wij hopen met dit bedrijfsontwikkelingsplan daartoe een degelijke leidraad te hebben opgesteld.

1. Huidig bedrijf

Historiek

Uw bedrijf, gelegen in de zandleemstreek, is steeds een akkerbouwbedrijf geweest, waar de voorbije jaren de varkensmesterij als een neventak werd opgezet, en later kwamen daar ook nog vleeskippen bij.

Veestapel

22.000 vleeskippen en 300 plaatsen voor vleesvarkens.

Huisvesting

U heeft een mestvarkensstal met 300 stalplaatsen, waarvoor u de biggen aankoopt. De varkens zijn gehuisvest in een stal met 30 boxen van elk 10 varkens (3 x 3 m), met halfroostervloeren. U werkt op dit moment met het all in all out systeem.

Oppervlakte en percelen

De akkerbouw beslaat 15,91 ha en omvat momenteel uitsluitend korrelmais.

Rantsoen

Alle voeders worden aangekocht.

Afzet

Via groothandel.

Arbeidsinvulling

Akkerbouw : 0.2 VAK. Vleeskippen : 0.5 VAK. Varkenshouderij : 0.2 VAK.
De totale arbeidsbehoefte komt daarmee op 0.9 VAK.

2. Motivatie voor de omschakeling

U staat met uw bedrijf op een tweekop. De akkerbouw biedt vandaag nog weinig perspectief. Steeds lagere prijzen, steeds strengere normen, steeds minder zekerheid.

De beide veehouderijtakken zijn allebei naar hedendaagse normen eerder beperkt, maar 'groeien' (indien u dat al zou wensen) zit er uiteraard niet meer in gezien de nutriëntenhalte en de vergunningen. Een andere aanpak van wat er nu is, is de enige mogelijkheid.

Dat relatief kleinschalige bedrijven in de biolandbouw blijkbaar een vrij grote inkomenszekerheid hebben, is voor u aantrekkelijk.

Hoe dan ook wil u de veehouderijsectoren anders gaan aanpakken. U wil proberen aan uw akkerbouw(neven)producten een meerwaarde te geven via de veehouderij. U verwacht dat de biologische productie hier meer perspectief biedt.

3. Beeld van het toekomstige bedrijf

Veestapel

In de mate van het mogelijke wil u de overige bedrijfstakken nog een tijdlang gangbaar verderzetten, maar in de varkenshouderij wil u het nu wel over een andere boeg gooien.

Huisvesting

Hoeveel buitenbeloop is nodig ?

Bemesting/mestafzet

Is er vraag naar biologische mest ? Zijn er mogelijkheden tot samenwerking ?

Voederaankoop

U wil zoveel mogelijk eigen voeders produceren voor uw bio-varkens.

Arbeid

De bijkomende arbeid moet verloond worden.

Afzet

Via de groothandel.

Bedrijfseconomie

Veel extra investeringen in gebouwen hoopt u zo veel mogelijk te vermijden.

4. Basisprincipes biologische landbouw en biologische varkenshouderij

Biologische landbouw is een productiemethode die duurzame oplossingen biedt en deze verder tracht te ontwikkelen voor de landbouw in samenhang met haar omgeving. Er is veel aandacht voor het landbouwkundig ecologische evenwicht.

De opbouw en het behoud van de bodemvruchtbaarheid staan centraal : oordeelkundige organische bemesting, gebruik van groenbemesters en een ruime vruchtwisseling met genoeg stikstof fixerende vlinderbloemigen in het teeltplan liggen aan de basis van een goede bodemvruchtbaarheid. Kunstmest wordt op die manier overbodig en is dan ook niet toegelaten.

Synthetisch-chemische gewasbeschermingsmiddelen zijn eveneens uitgesloten. Ziekten en plagen worden zoveel mogelijk voorkomen door een ruime vruchtwisseling en aangepaste teeltzorgen. Bij het opduiken van ernstige ziekten of plagen kunnen natuurlijke middelen (natuurlijke vijanden uitzetten, pyrethrum, zwavel, ...) worden ingezet.

Onkruidbestrijding gebeurt voornamelijk mechanisch (wiedeg, schoffelmachine, vingerwieder, aanaarder,...) en thermisch (onkruidbrander), waar nodig aangevuld met handwerk.

Bij de biologische veeteelt ligt de nadruk op een aangepaste huisvesting, fokkerij, voeding en verzorging die voor de dieren soortspecifiek gedrag toelaten. Tevens is de grondgebondenheid primordiaal. De gezondheidszorg richt zich vooral op preventie, aangevuld met bij voorkeur homeopathische geneesmiddelen.

Het streven naar natuurlijke evenwichten en de kringloop gedachte zijn van groot belang voor de biologische landbouw en vormt de basis voor de duurzaamheid.

5. Veebezetting

Wetgeving

De maximale veebezetting op het bedrijf wordt bepaald door de staloppervlakte en de mogelijkheden tot buitenbeloop.

Afhankelijk van deze veebezetting kan worden nagegaan of het bedrijf grondgebonden is. Is dit niet het geval, dan moet voor mestafzet worden gezocht.

Bedrijf

Zoals blijkt uit de berekeningen (zie punten 9 en 10) kan u nog 230 mestvarkens houden.

6. Grondgebondenheid

Wetgeving

De totale hoeveelheid mest die per bedrijf wordt gebruikt, mag niet meer dan 170 kg N per jaar per ha of 2 GVE/ha bedragen.

Dit betekent concreet dat 14 vleesvarkens per hectare mogen worden gehouden.

Wie over onvoldoende bedrijfseigen gronden beschikt, kan terugvallen op de regel van het grondverbonden mestbeleid. De mest wordt in dit geval afgevoerd naar gecontroleerde biologische akkerbouwbedrijven.

Praktijk

Voorlopig laten we de kippenhouderij buiten beschouwing. U wil deze bedrijfstak gangbaar verder zetten, en we gaan ervan uit dat u voor de kippenmest voldoende externe afzet heeft. Ons uitgangspunt is dat u voor de biologische productie in eerste instantie de koppeling maakt tussen akkerbouw en varkenshouderij, om tot een gesloten kringloop te komen voor voeder en mest.

Afgaande op de varkenshouderij dient u met de huidige bezetting 21,5 ha mestafzet te vinden. U zult echter hoe dan ook voor de huisvesting andere normen moeten hanteren, en ook de buitenuitloop kan mogelijk een drempel vormen.

Zoals we verder zullen zien zal de gemiddelde bezetting teruggebracht moeten worden naar 230 varkens.

Dit betekent dat u naar biologische normen voor de varkens over 16,42 ha mestafzet moet kunnen beschikken. De beschikbare oppervlakte bedrijfseigen grond (15,91 ha) is hiervoor niet toereikend. Met een gemiddelde bezetting van 220 vleesvarkens komt u er wel. Dit houdt echter meteen ook in dat u voor de volledige mestproductie van de kippenhouderij externe mestafzet moet vinden.

7. Herkomst van de dieren

Wetgeving

De dieren moeten afkomstig zijn van biologische fokbedrijven of zelf biologisch worden opgekweekt. De dieren die reeds aanwezig zijn op het bedrijf kunnen worden omgeschakeld.

Enkel indien geen biologische biggen op de markt beschikbaar zijn, mogen bij samenstelling van een nieuwe veestapel gangbare biggen worden ingebracht.

Vanaf het spenen moeten de biggen in dat geval biologisch worden gehouden en ze moeten minder dan 25 kg wegen. Deze regel geldt evenwel slechts tot 31/12/2003.

Bedrijf

Veel zal afhangen van de toekomstige ontwikkeling van de biologische varkenshouderij. Het tekort aan biologisch varkensvlees in verhouding tot de vraag begint uiteraard bij een tekort aan biggen. U heeft zelf geen mogelijkheid biggen te produceren, en bent dus afhankelijk van derden.

Als u de biggen jong genoeg aankoopt, kan u zich voorlopig nog redden met gangbare biggen. Probeer een leverancier of leveranciers te vinden die veel aandacht hebben voor ziekteverstand en gezond, evenwichtig voeder. Zoek in de eerste plaats bij de zelfmengers, en liefst bedrijven met traditionele varkensrassen of bedrijfseigen kruisingen van deze rassen.

Hoe dan ook is dit een tijdelijke oplossing. Eind 2003 loopt de overgangsregeling af en moet u de biggen aankopen op biologische bedrijven. Mogelijks kunt u afspraken maken met biggenproducenten die het ook over een andere boeg willen gooien, maar onvoldoende op de hoogte zijn van de biologische productie, of een tekort aan afzetmogelijkheden vrezen. Help elkaar vooruit. Met de verplichte groepshuisvesting over een tiental jaar in het verschiet zijn velen 'op zoek'.

Dergelijke samenwerkingsverbanden vormen een belangrijke uitdaging voor de kandidaat bio-varkenshouders, en zullen trouwens noodzakelijk blijken.

8. Dierenverzorging

8.1. Gezondheidszorg

Wetgeving

De ziektepreventie zou de gezondheidsproblemen moeten beperken. Onbeperkt gebruik van homeopathische middelen, plantenextracten en spoorelementen wordt toegelaten. Allopathische behandelingen mogen niet preventief worden toegepast en moeten uitzonderlijk blijven. Hierbij geldt een wachttijd die het dubbele is van wat traditioneel gebruikelijk is, met een minimum van 48 uren. De behandelingen moeten worden ingeschreven in het veeboek. Inenting en veterinaire behandelingen die wettelijk verplicht zijn, zijn uiteraard steeds toegestaan.

Praktijk

Het gebruik van stro kan enerzijds bijdragen tot een betere algemene gezondheidstoestand door minder stress, natuurlijk en gezond ligbed, Anderzijds kan de infectiedruk bij slechte hygiëne juist hoger zijn waardoor juist een grotere kans op ziekteproblemen. Algemene bedrijfshygiëne en bijzondere zorg voor de reiniging van de hokken is van het grootste belang.

Ook voor de buitenloop moet voldoende aandacht gegeven worden aan de hygiëne. Bij voorkeur is de buitenuitloop een goed onderhouden weide.

Bij de ziektepreventie kan niet genoeg aandacht gegeven worden aan een evenwichtig en gezond voeder. Wroeten behoort tot het natuurlijk gedrag, maar varkens die een voldoende ruime buitenuitloop letterlijk omploegen, lijden aan ernstige tekorten in het rantsoen, en zullen vroeg of laat ziektesymptomen vertonen.

8.2. Bijzondere zorgen

Wetgeving

Handelingen zoals knippen van tanden, couperen van staarten, ... mogen in de biologische landbouw niet systematisch worden toegepast. Castratie is wel toegestaan.

Praktijk

Staartbijten is een rechtstreeks gevolg van een gevoel van onbehagen. Er zijn een hele reeks van oorzaken die dit onbehagen kunnen veroorzaken : huisvesting, te grote schommelingen in het stalklimaat, wellicht ook raskenmerken, ... Evenwichtige voeding neemt ook hier een sleutelpositie in en kan nooit te veel aandacht krijgen.

9. Huisvesting

9.1. Natuurlijk gedrag, norm voor de huisvesting

Wetgeving

Voor de huisvesting van varkens wordt ervan uitgegaan dat de dieren over een lig- en een mestruimte dienen te beschikken. Daarnaast dient de ruimte van voldoende omvang te zijn opdat de dieren hun natuurlijk exploratiegedrag kunnen uitoefenen.

De varkens moeten beschikken over een ligruimte met strooisel, dit kan bestaan uit stro of andere geschikte natuurlijke materialen (zaagsel, boomschors, ...).

De insectenbestrijding in de stallingen is toegestaan met pyretrum, lijm-, feromoon- of elektrische vallen, en met biologische bestrijdingsmiddelen.

Praktijk

Natuurlijk gedrag van varkens

Varkens zijn groepsdieren. In de natuur hebben groepen varkens een strikte rangorde volgens leeftijd en grootte.

Zoelen (=modderbad) voor afkoeling en tegen parasieten behoort tot het natuurlijk gedrag, net als wrijven tegen bomen en elkaar poetsen.

De geurzin is goed ontwikkeld, het zicht eerder slecht. De communicatie vindt plaats via knorgeluiden. Geheugen en tijdsbewustzijn zijn goed ontwikkeld. Varkens zijn zeer nieuwsgierige dieren, denken we maar aan het voortdurend snuffelen en wroeten.

Het is van het grootste belang – o.m. naar ziekte weerstand toe – om zo goed mogelijk in te spelen op het natuurlijk gedrag, zeker op het vlak van voeding en huisvesting.

Strogebruik

Het gebruik van stro draagt in grote mate bij tot het welzijn van de dieren.

De functies van stro zijn :

- afleiding, waardoor agressie (staartbijten) tussen dieren en ander stereotiep gedrag veel minder voorkomt.
- ruwvoer.
- isolatie, een gezonde en warme ligplaats.
- stikstofbinding, mits voldoende bijgestrooid beperkt het gebruik van stro ook de ammoniakemissie.

Met het gebruik van stro verandert de soort mest en neemt de benodigde arbeid toe. Vaste mest is erg gewild bij biologische akkerbouwers. Hoeveel extra arbeid nodig is, hangt af van het stalsysteem.

Insectenbestrijding

Ook in de gangbare varkenshouderij, waar tenslotte veel middelen voorhanden zijn die in de biologische varkenshouderij niet toegelaten zijn, blijkt bestrijding van insecten niet altijd evident.

Bij de biologische bestrijding van vliegen worden met goed gevolg roofvliegen en sluipwespen ingezet.

Een geslaagde bestrijding met bvb pyretrum kan lange tijd worden onderhouden door gedurende een dagelijkse controlerondgang systematisch vliegen te meppen met de ouderwetse vliegenmepper (wordt overigens ook op steeds meer gangbare bedrijven toegepast).

9.2. Staltypes

In de mesterijfase zijn er voornamelijk twee staltypen te onderscheiden.

Nestruimte binnen, mestruimte buiten

Een eenvoudig type ingestrooide stal. Deze stal wordt vaak gebruikt in de productie van scharrelvarkens, waarbij de uitloop bestaat uit een roostervloer bedekt met rubbermatten. De biologische productie stelt uiteraard – o.m. naar buitenuitloop toe – andere en strengere eisen.

Potstalsysteem

Het potstalsysteem waarbij één gevel open is (openfrontstal) is een prima combinatie. Mits ruim opgezet vragen strooien en uitmesten weinig tijd.

Voor gespeende biggen en mestvarkens zijn de ingestrooide openfront hellingstal en de potstal toegelaten.

9.3. Huisvesting van vleesvarkens

Wetgeving

Maximale bezetting in de stal :

tot 50 kg levend gewicht	: 0.8 m ² /dier
tot 85 kg levend gewicht	: 1.1 m ² /dier
tot 110 kg levend gewicht	: 1.3 m ² /dier

De vloeren moeten vlak zijn maar niet glad. Tenminste de helft van het totale vloeroppervlak moet dicht zijn (geen roosterconstructie).

Bedrijf

Bekijken we de huisvesting, dan stellen we vast dat de nuttige staloppervlakte 270 m² bedraagt. Indien u verder het all in all out systeem kunt toepassen (?) betekent dit dat u de hokken enkel kunt invullen met als norm de minimale oppervlakte waarover de varkens moeten kunnen beschikken vlak voor de slacht, nl. 1,3 m² per varken.

Indien u de bestaande hokafscheidingen wil behouden, kunt u in dat geval maximaal 6 dieren per hok huisvesten, of in totaal 180 varkens.

Vasthouden aan het all in all out systeem houdt in dat u op bepaalde momenten 180 biggen van biologische oorsprong tegelijk moet kunnen aankopen. Of dit mogelijk blijkt zal afhangen van de toekomstige ontwikkeling van de biologische varkenshouderij.

Een andere mogelijkheid bestaat erin dat u overgaat op gespreide aankoop van kleinere groepen biggen. Dit zal uiteraard leiden tot een meer flexibele hokbenutting, waardoor u iets meer varkens kunt aanhouden. Pas aangekochte biggen kunnen volstaan met iets minder oppervlakte, waarna ze bij het verhokken meer ruimte krijgen toebedeeld.

Hierdoor kunt u in principe een bezetting halen van ongeveer 250 varkens, maar dit is eerder ‘theoretisch’. In de praktijk zal 230 varkens wellicht werkbaar blijken.

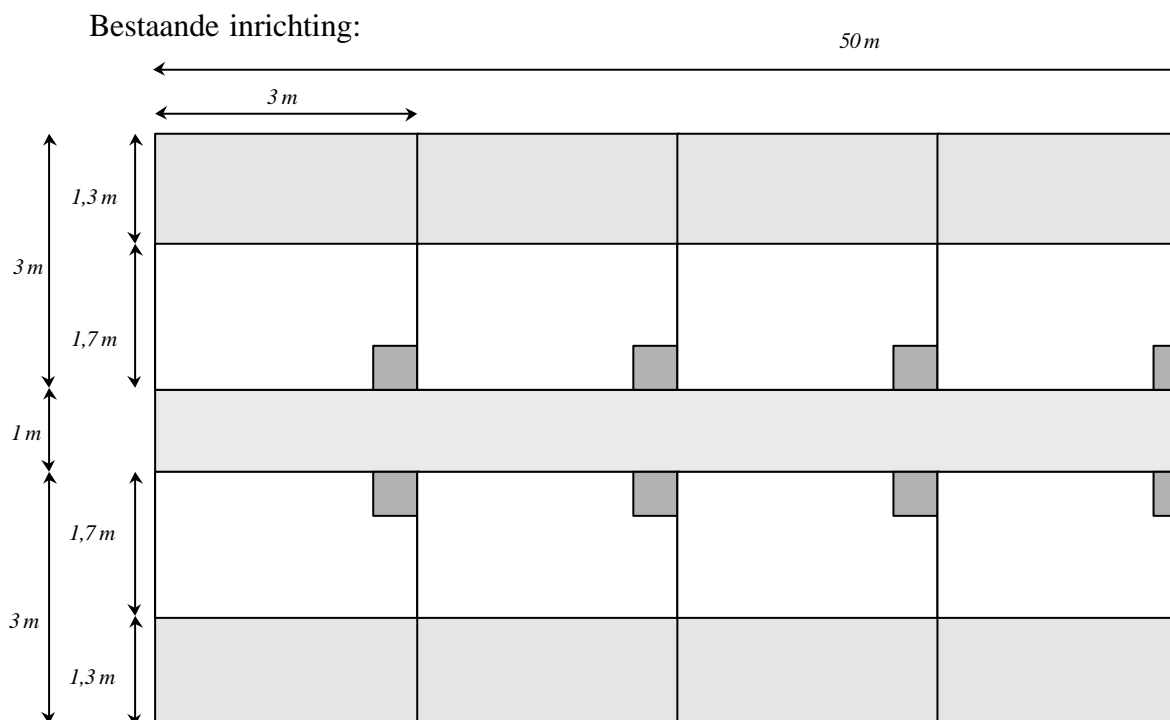
Het zou weinig zinvol zijn in de huidige omstandigheden volledige nieuwbouw te overwegen. Uw stal aanpassen naar biologische huisvestingsnormen zal slechts beperkte kosten met zich meebrengen.

U beschikt over een halfroosterstal, wat op zich reeds voldoet aan de normen. De roosters nemen minder dan 50 % van de hokoppervlakte in (3 m x 1,3 m rooster in hokken van 3 x 3 m) wat eveneens voldoet aan de normen. De roosters vormen een goede overgang naar de buitenloop.

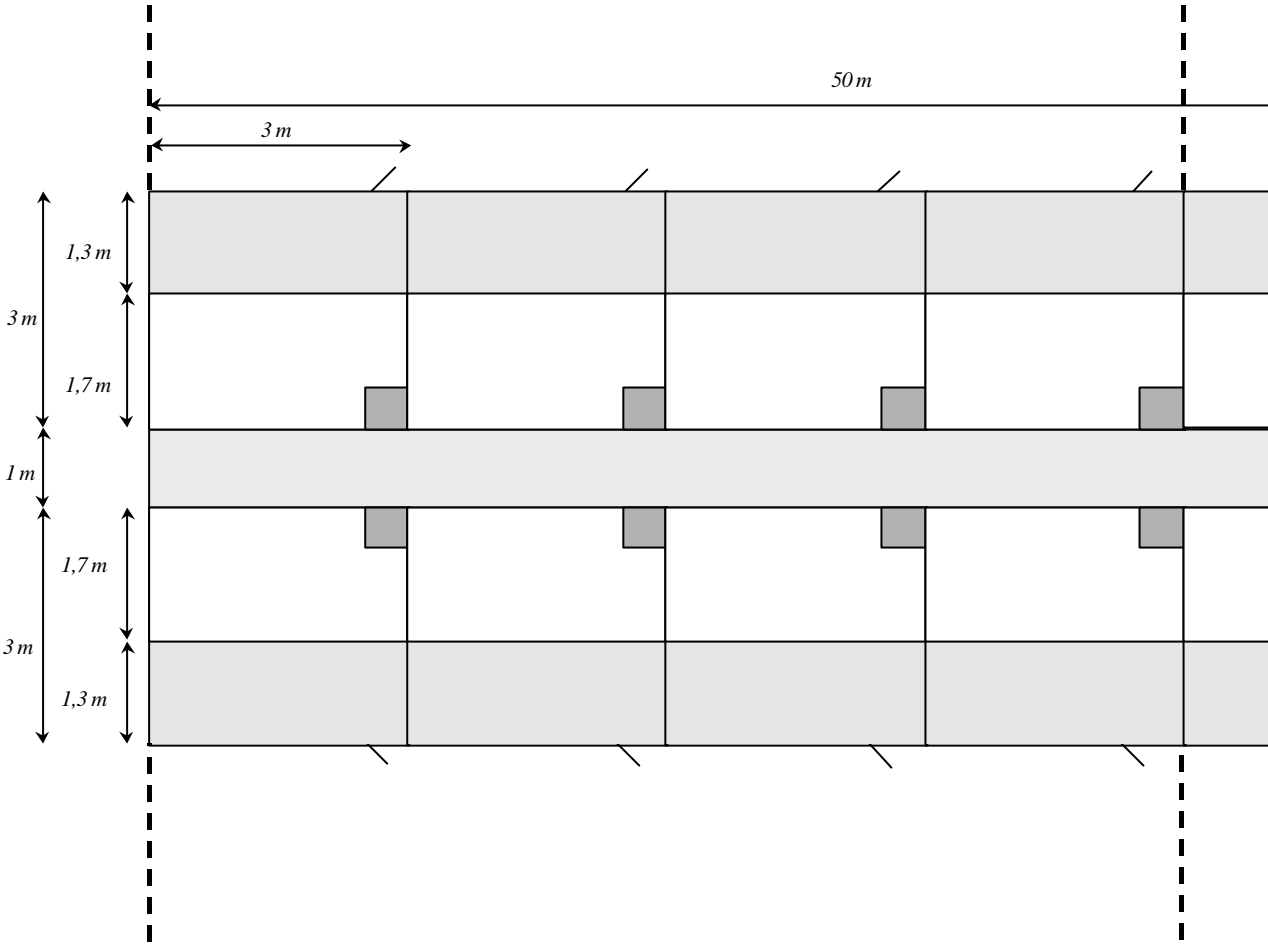
De varkens moeten over een ingestrooide ligruimte beschikken. Met uw plan om zoveel mogelijk eigen voeder te produceren, zal u over een flinke voorraad stro beschikken. U kunt de ligruimte afboorden met een (lage) opstaande rand en strooien met stro.

U kunt de ligruimte ook instrooien met schavelingen of zaagsel. Wat op de roosters terecht komt, vormt geen probleem en komt vanzelf wel in de mestput terecht. Bij gebruik van stro kan dit wel problemen geven, die echter grotendeels worden voorkomen door de ligruimte af te boorden.

9.4. Stalconcept

Inrichting biostal

10. Buitenloop

Wetgeving

De varkens moeten toegang hebben tot weidebeloop, een bewegingsruimte in de open lucht of een uitloop in de open lucht, die gedeeltelijk (max. 50 %) overdekt mogen zijn.

Varkens tot 50 kg : minimale bewegingsruimte van 0.6 m² per varken.

Varkens tot 85 kg : minimale bewegingsruimte van 0.8 m² per varken.

Varkens tot 110 kg : minimale bewegingsruimte van 1 m² per varken.

Het afmesten (letterlijk dan, 'de laatste fase voor de slacht') kan binnen plaatsvinden op voorwaarde dat de periode waarin de dieren binnen verblijven niet meer dan één vijfde van hun levensduur is en in ieder geval niet langer duurt dan 3 maanden.

Praktijk

In de praktijk is er veel variatie in de soorten uitloop voor vleesvarkens, van weide tot gedeeltelijk overkapte verharde ruimte. Een vlakke betonnen mestplaat komt het meest voor.

Mits voldoende smakelijk gras aanwezig, eten varkens graag en veel gras. Op een goed onderhouden grasklaver-weide kan veel (duur) bio-krachtvoer worden uitgespaard. De buitenuitloop op een echte weide, zeker gedurende de periode voorafgaand aan de eigenlijke eind-afmestfase, mag dus zeker niet a priori worden afgewezen.

Wie een echte weide wil als buitenuitloop voor mestvarkens, wordt al gauw geconfronteerd met het kostenplaatje : afrastering en aanplant van bomen en struiken brengen nogal wat kosten met zich mee. Toch loont het zeker de moeite om ook naar bosbeplanting toe de nodige inspanningen te doen, zeker voor wie er zoals u de ruimte voor heeft. Varkens zijn echte bosdieren die zich thuis voelen in (hoogstam)boomgaarden met hoge dichte hagen rondom.

Bedrijf

U beschikt over meer dan genoeg ruimte (ongeveer 40 aren) die bovendien gemakkelijk toegankelijk is vanuit de stal. We raden u dan ook aan de meest (bio-)logische oplossing te kiezen en een onverharde, met gras begroeide buitenuitloop aan te leggen.

Aanleg buitenbeloop van gras/klaver

De bestaande weide rond de stal zal worden ingezaaid met klaver. Voor de buitenbeloop is witte klaver aangewezen, hoewel soms rode klaver mee ingezaaid wordt. De rode klaver die sneller groeit, zorgt de eerste jaren voor productie en ruimt na enkele jaren de plaats voor de witte klaver.

Doorzaaien van witte klaver in grasland :

Als men grasland heeft zonder klaver dan kan men de witte klaver doorzaaien met behoud van de zode. Dit is goedkoper en vanuit milieustandpunt meer verantwoord.

Voorwaarden aan de bodem

Een goede bodemvruchtbaarheid is vereist inzake kalk, fosfor en kalivoorziening,

Kalkminnend	pH	>5
Fosfor	p-Al	30-40
Kali	K-getal	17-25

De beschikbaarheid van stikstof is zeer weinig bepalend.

Tijdstip doorzaaien

Rekening houden met de droogte dus niet in volle zomer maar :

Geschiktheid

- maart, half april	++
- na eerste snede (indien vochtige periode volgt)	+
- augustus tot begin september	+

Voorbereiding perceel

Voor het doorzaaien het perceel zeer kort beweiden of maaien.

Zaaizaad, rassenkeuze en hoeveelheid

Rassen met zeker opbrengst vermogen: Alice, Aber Herald, Riesling

Hoeveelheid : 4 à 5 kg per ha is voldoende

Voor een optimale dosering : per volumeeenheid twee volume eenheden graszaad (BG3) bijmengen.

Techniek

Om de klaver optimaal te introduceren moet de grasgroei zoveel mogelijk beperkt worden :

- * bij open zode is wiedeggen en zaaien met kunstmeststrooier toepasbaar;
- * bij dichte zode en minder gunstige omstandigheden is strokenzaaimachine aangewezen.

Zaaien met een doorzaaimachine brengt de zaden wellicht wat beter in contact met aarde door het maken van een zaaigultje in de zode. Er bestaat ook een rijenfrees-zaaimachine die strookjes freest waarin de zaden worden gebracht. Dit ligt nog het dichtst bij de klassieke vernieuwing en hiervan kunnen in uiteenlopende weersomstandigheden de beste resultaten worden verwacht. Bij deze wijzen van inzaai is het best om nog eens na te rollen.

Gebruik na doorzaaien

Tot het moment van kieming (\pm 1 week) beweiden door jongvee, daarna 10 dagen niet laten betreden. Zonodig beregenen.

Daarna snel (om de 2 tot 3 weken) omweiden.

Na vestiging (6-8 weken na zaai) een licht maaisnede oogsten.

11. Voeder

11.1. Voedernormen

Wetgeving

Het voeder is afkomstig van biologische akkerbouwbedrijven, dus geteeld zonder chemische meststoffen noch gebruik van pesticiden.

Indien men niet voldoende voeders van biologische oorsprong kan bekomen, kan men een beperkte hoeveelheid gangbare voeders gebruiken, maximum 20 % gangbaar voeder per dag gerekend op de droge stof van de landbouwingrediënten.

Voor biologische teelt toegelaten gangbare grondstoffen afkomstig van de gangbare landbouw :

- Maïsgluten met certificaat non-GMO
- Tarwegluten
- Aardappelwit
- Gedroogde bierbostel
- Lijnschilfers
- Lijnzaad
- Sojabonen met certificaat non-GMO
- Bietmelasse als bindmiddel met analyse pesticide/zware metalen
- Voederbieten

Het is toegelaten maximaal 30 % van het voederrantsoen te maken uit omschakelingsvoeders afkomstig van percelen waar al ten minste één jaar geproduceerd wordt volgens de biologische methode. Deze beperking tot 30 % is niet van toepassing indien de plantaardige producten in omschakeling afkomstig zijn van het eigen bedrijf. In dit laatste geval mag het aandeel tot 60 % worden verhoogd.

Aan het dagrantsoen voor varkens moet ruwvoer, vers of gedroogd voer of kuilvoer worden toegediend.

11.2. Teeltplan en vruchtwisseling

Praktijk

Ruwvoer is uitstekend voer voor varkens. Het moet wel jong zijn anders is het ruwe celstofgehalte te hoog. Cellulose is niet te verteren door varkens : kneuzen, hakselen en malen verhoogt de verteerbaarheid van de ruwvoeders.

De combinatie met ruwvoer verlengt de vreettijd en geeft het varken een verzadigd gevoel. Door ruwvoer met een hoge voederwaarde te geven, kan het gebruik van krachtvoer geoptimaliseerd worden. Krachtig ruwvoer is bijvoorbeeld CCM, veldbonen, luzerne of bedrijfsoverschotten van aardappel, voederbieten of granen. Uit onderzoek blijkt dat mestvarkens tot 30 % van hun voederbehoefte uit een grasklaverweide kunnen halen.

Nadeel van het biologisch voederschema is dat het arbeidsintensief is, en een beperktere sturing toelaat. Men dient de gift en samenstelling van het geconcentreerde voeder af te stemmen op een ruwvoeropname, die alleen maar bij benadering kan worden geschat.

Bedrijf

In uw geval heeft u gekozen om zoveel mogelijk voeder zelf te produceren.

Aan de verplichting van het biolastenboek om ruwvoeder bij te voeren, kunt u gemakkelijk voldoen. Voor een groot gedeelte kan dit al via de grasopname op de buitenuitloop.

Voederbieten zijn uitstekend voeder voor varkens. Ze zijn er trouwens verzot op. Ze vormen een 'veilig' voedermiddel dat het rantsoenevenwicht niet verstoort, maar in tegendeel de voederopname en de vertering gunstig beïnvloedt.

Arbeidstechnisch hebben voederbieten een slechte naam. De teelt zelf is echter al jaren bijna volledig gemechaniseerd, en voor het vervoederen geldt grotendeels hetzelfde. U kunt de voederbieten gemakkelijk voeren op de buitenuitloop, dit stimuleert de varkens trouwens om buiten te komen. U kunt de bieten in hun geheel in het gras gooien, of met de tractor de bieten in trogen malen langs de afrasteringen.

Na 1 mei moet de bietenkuil wel geruimd zijn met het oog op de bestrijding van de bietenvlieg. De bieten verliezen vanaf dan trouwens veel van hun waarde. Op dat moment moet er echter al voldoende hoogwaardig ruwvoer zijn op de weide.

Naast voederbieten kunt u zelf CCM verbouwen, luzerne, granen, ...

Een rantsoen met zelfverbouwd voeder kan bijvoorbeeld 30 % CCM bevatten, 25 % gerst en 10 % tarwe. Als extra eiwitbron kunt u veldbonen gebruiken, of soja die u (mits non-GMO certificaat) gangbaar mag aankopen. Hou er echter rekening mee dat via gras, voederbieten, en vooral luzerne, reeds veel (heel goedkoop) extra eiwit aanbiedt. Voederbieten bevatten per kg droge stof evenveel eiwit als CCM, en luzerne zelfs het dubbele daarvan.

In uw teeltplan kunt u volgende teelten voorzien : 2 ha tarwe, 4 ha gerst, 4 ha korrelmais, 30 aren voederbieten, en voor het overige luzerne, gras, klaver, ... Deze laatste teelten vormen uw buffer, zowel naar bodemvruchtbaarheid, rantsoenen, evenwichtige teeltafwisseling, ... Van deze teelten kunt u naar believen maaien en vervoederen, dan wel de opbrengst gebruiken als ruwvoer voor verkoop en teeltresten als groenbemester.

Met de hier aangehaalde oppervlakten per teelt moet u in principe voldoende opbrengsten halen om het jaar rond een rantsoen te voeren waarop wij onze bedrijfseconomische doorrekening gebaseerd hebben.

U kunt bijvoorbeeld volgende vruchtafwisseling toepassen :

Wintertarwe (+ bladkolen in nateelt)
Korrelmaïs
Zomergerst (+ grasklaver in nateelt)
Grasklaver
Korrelmaïs
Gerst (luzerne onder dekvruucht)
Luzerne
Luzerne + voederbieten

Bij de indeling van uw gronden streeft u ernaar een achttal blokken te vormen met elk een oppervlakte van 190 à 200 aren. Zo heeft u doorheen de jaren steeds om en bij de 2 ha tarwe, 4 ha gerst en 4 ha mais.

Het tweede jaar luzerne wordt reeds een klein gedeelte (30 aren) van het perceel omgeploegd voor de teelt van voederbieten. Bij de oogst van de bieten wordt dan het hele perceel (ong. 2 ha) bewerkt voor het zaaien van wintertarwe.

Er werd naar gestreefd de bodem ook 's winters zoveel mogelijk bedekt te houden. Zwakke schakel is in dit opzicht de korrelmaïs. Na de oogst van de korrelmaïs is het doorgaans moeilijk nog een wintergewas in te zaaien. Dorsmaïs laat echter veel plantenresten na. De percelen die korrelmaïs hebben gedragen kunnen eventueel na de oogst nog worden bemest met een lichte dosis stalmest, hetgeen de oppervlaktecompostering van de teeltresten begunstigt.

12.3. Voederteelten

MAIS

Rassenkeuze

- snelle bodembedekking tegen onkruiden : goede jeugdgroei
- liefst vrij horizontale bladstand

Rassen : Luna, Mandigo, Melody, Agadir

Bemesting

- behoefte per ha :	N	P₂O₅	K₂O
	220	80	225

of 50 ton stalmest per ha.

Zaaien

Er wordt meestal gekozen voor een verlate zaai (1-15 mei).

Reden :

1. Geen ontsmetting van zaaizaad.
2. Hogere temperaturen zorgen dat de kieming en opkomst sneller verlopen zodat kiemschimmels en vogels minder kans krijgen om schade aan te richten.
3. Mogelijkheid tot maken van vals zaaibed.
4. Betere beschikbaarheid van stikstof en fosfaat in later stadium.

Bij minder gunstige verwachtingen, dichter zaaien (+/- 110.000 zaden/ha).

Zaaidiepte : 5-6 cm.

Onkruidbestrijding

- vals zaaibed
- vooropkomst wiedeggen

- tijdens opkomst tot 5-10 cm : geen bewerkingen
- daarna : wiedeggen, schoffelen (+vingereg), aanaardend schoffelen
- handwerk : 0-50 uren/ha

Ziekten en plagen

- In beperkte mate fritvlieg en ritnaalden

Oogst

- 14.000 kg ds/ha (snijmaïs)
- 8.000 kg ds/ha (CCM)

GRAAN

Rassenkeuze

- resistentie tegen gele en bruine roest, meeldauw en afrijpingsziekten.
- strolengte en stevigheid (halmverkorters zijn verboden).
- bladrijksdom i.v.m. onkruidbestrijding (geschiktheid als dekvrucht).

vb.: Minaret, Renard,...

Bemesting

- afhankelijk van de voorvrucht : niet na hakvrucht of vlinderbloemigen.
- hoe meer N hoe meer stro.
- behoefte per ha : 180 N, 70 P₂O₅ en 225 K₂O
- eventueel bijbemesten met 600 à 700 kg haarmeel/ha.

Zaaien

- tijdstip : wintertarwe : nov – dec (i.v.m. onkruidbeheersing en luizen)
 zomertarwe : feb – mrt (i.v.m. luisaantasting)
- geen ontsmet zaad. Vlotte kieming en opkomst zijn belangrijk dus niet te diep zaaien.
- extra zaaizaad (10-20 %) tegen uitval bij onkruidbestrijding door wieden : 175 à 200 kg.
- zaaiafstand : kleiner bij wintergranen

Onkruidbestrijding

- laat ploegen en zaaien : tegen herfstkiemers
- voorjaar : wiedeggen 2 weken voor het sluiten van het gewas.
- verwijderen wortelonkruiden : 10-15 uur handarbeid/ha.
- schoffelen : selecter van het gewas
- eventueel ondervrucht (witte klaver) inzaaien (eind mei).
- stoppelbewerking na oogst tegen onkruid volgend jaar.

Gewasbescherming

- laag N-niveau (tegen Fusarium)
- kiemplant stadium zo kort mogelijk dus ondiep zaaien.

Oogst

- vroeger dan gangbaar omdat er snellere afrijping is a.g.v. lager stikstof niveau.
- wintertarwe: 4,5 à 7 ton.
- zomertarwe: 4 a 5.5 ton

LUZERNE

Algemeen

- werkt structuurverbeterend
- wordt in eigen groei geremd door storende lagen en natte ondergrond
- optimaal : hoge pH (7 of hoger), zure gronden : ongeschikt
- bindt veel stikstof

vb. een driejarige teelt kan totaal 1.100-1.400 kg N/ha binden. Een groot deel daarvan wordt met het gewas afgevoerd. De nalevering aan een volggewas varieert tussen 100 en 170 kg N/ha, verspreid over drie jaar. Het grootste deel komt vrij in het eerste jaar na onderploegen.

Bemesting

- luzerne onttrekt 7,5 kg P₂O₅ en 35 kg K₂O per ton product
 - hoge kali-onttrekking (kan probleem zijn op gronden met een laag k-getal)
- op gronden waar nog nooit luzerne heeft gestaan : enten van de bodem met bijpassende rhizobiumstam noodzakelijk

behoefte per ha :	N	P₂O₅	K₂O
	300	100	350

ruime stalmest bij aanleg, drijfmestgift of stalmest in groeijaren

Rassenkeuze en zaaien

vóór zaaien : keuze voor voorjaarszaai met of zonder dekvruchten en voor nazomerzaai

- nazomerzaai : kans op veronkruiding (muur) + kans op uitvriezen
- uiterlijke zaaiperiode : eerste helft van augustus
- voorjaarszaai : (half maart – half april) : kan de ontwikkeling traag zijn
- veld sneller bedekken : haver of alexandrijnse klaver mee gezaaid worden (resp. 20 en 5 kg/ha)
- zaaien in rijen op 8-25 cm; ook breedwerpige zaai mogelijk
- +/- 30 kg zaaizaad nodig per ha.
- met graszaimachine op 1-2 cm diepte.

inoculeren van rhizobium (N-fixerende bacterie) : via zaad

+ combinatie mogelijk met prillen van zaad als de teelt op licht zure gronden plaats vindt
prillen van zaad = met behulp van een stijfselpapje wordt CaCO₃ aan het zaad gehecht

rassenkeuze : zeer beperkt, grondsoortafhankelijk, op zoek gaan naar vlotte verteerbaarheid

Onkruidbestrijding

- binnen vruchtwisseling : luzerne werkt zelf **onkruidonderdrukkend**; sterkst in het tweede jaar van de teelt
- in begin van de luzerneontwikkeling : onkruiden kunnen met wiedegeen en eventueel schoffelen goed bestreden worden
- op lichtere gronden : kan vergrassing optreden, vnl. in derde jaar

Ziekten en plagen

- niet groot
- bladrandkevers overwinteren in luzerne

- topvergelingsvirus : kan gevaarlijk zijn voor in de buurt staande veldbonen
- klaverkanker en stengelaaltje : kunnen door vruchtwisseling voorkomen worden (1:4)
- bladvlekkenziekte : door tijdig maaien beperken voorkomen infectie van volgende snede

Oogst

- beste maaitijdstip : begin bloei (10-25 % bloei)
- bij te vroeg maaien : uitputting van het gewas (onvoldoende reserve)
- bij te laat maaien : teruglopen van voederwaarde risico beschadiging uitlopers onderaan de stengel
- maaien met vingerbalk of met een schotelmaaier (eventueel met verhoogde schotels)

algemeen : tweejarige luzerneteelt gebruikelijk
 eenjarige teelt : onvoldoende onkruidonderdrukking, wortelonkruiden zijn dan nog niet volledig uitgeput
 driejarige teelt : opbrengst loopt terug en vermindert de onkruidonderdrukkende werking

- na voorjaarsinzaai : kan 2 maal gemaaid worden in het volgende jaar : 3 maal
- luzerne moet goed hersteld de winter in gaan
- afbraak van organische stof beïnvloeden : door de stoppel meer of minder te bewerken
- opbrengst: gemiddeld : 10.000 kg DS/ha
- 750-800 VEM/kg DS
- 40 g DVE en 50 g OEB per kg DS

VOEDERBIETEN

Algemeen

- interessant om energie te telen op eigen bedrijf
- veeleisend qua voedingselementen
- probleem met kruisbloemigen vruchtafwisseling 1 op 6
- late oogst geen groenbemester, noch inzaai van gras-klaver
- laat weinig N achter
- lang groeiseizoen

Rassenkeuze

- snelle bodembedekking tegen veronkruiden
- zaaien gebeurt vrij laat
- planten, bv. met paperpots, wordt meer en meer gedaan

+/- 100.000 zaden/ ha (50x20 cm) of 80.000 planten/ha bij minder gunstige verwachtingen dichter zaaien.

Zaaiafstand moet aangepast worden als men machinaal gaat oogsten.

Bemesting

- baat bij vrij hoge pH (groter dan 6), tot 50 à 60 ton stalmest per ha.
- de teelt blijft lang op veld en neemt dus geleidelijk maar veel meststoffen op.
- na de bieten is de grond 'leeg'.

Onkruidbestrijding

- onkruidbeheersing is moeilijk.
- vals zaaibed.
- voor opkomst (2 dagen) branden
- na opkomst : 2 tot 3 maal schoffelen
- zware grond eventueel wiedege
- handwerk : 50 – 120 uren/ ha. Tussen de rijen schoffelen.

Ziekten en plagen

In kiemplant stadium (schimmels + bietekwertje)

Emelten na scheuren grasland cultivateren

Oogst

- 14.000 kg DS/ha
- 960 – 1.060 VEM/kg DS
- 50 g DVE en –50g OEB per kg DS

12. Arbeidsbehoefte

Praktijk

De benodigde arbeid op een biologisch varkensbedrijf verschilt sterk van bedrijf tot bedrijf. Dit is onder andere het gevolg van verschillen in stalinrichting, voedersysteem,...

Ten opzichte van het gangbare bedrijf zijn er echter enkele duidelijke verschillen. Dit tengevolge van het feit dat de biologische varkenshouderij grondgebonden hoort te zijn. Ten opzichte van de gangbare varkenshouderij komen er dus extra taken bij, zoals onderhoud van de buitenbelopen en stallen, extra tijd voor controle en bijvoeding, enz.

Wat de slachtvarkens betreft, wordt aangenomen dat gemiddeld 150 mestvarkens in een extensief zgn. 'outdoorsysteem' een voltijdse dagtaak vertegenwoordigen voor een volwaardige arbeidskracht.

Bedrijf

Met de adviezen die wij gegeven hebben, o.m. op het vlak van huisvesting, blijft u relatief dicht bij de huidige methode. De bezetting daalt een heel stuk (220 varkens i.p.v. 300) maar we schatten toch dat u heel wat meer tijd nodig zult hebben dan de huidige 400 uren op jaarbasis.

Voor de bedrijfseconomische aspecten gaan we uit van een arbeidsbehoefte van 0,4 VAK.

13. Bedrijfseconomische aspecten

We gaan uit van 220 mestvarkensplaatsen, en een arbeidsbehoefte van 0,4 VAK. Dit laatste houdt in dat u 0,4 maal het referentie-inkomen (30 000 EUR) dient te behalen om uw arbeid ten volle gewaardeerd te zien. Noteer dat vandaag als leefbaarheidsnorm wordt beschouwd 0,75 % van dit referentie-inkomen per VAK.

Verder rekenen we met een omzetsnelheid van 2 rondes per jaar, een opzetgewicht van 22 kg en een aflevergewicht van gemiddeld 113 kg. Geslacht gewicht : 85 kg.

Het uitvalpercentage zal wellicht aan de hoge kant blijken. We gaan hier uit van een eerder pessimistisch scenario, omdat u waarschijnlijk wel wat 'leergeld zal betalen' in verband met huisvesting, buitenloop en voeder.

Voor de huisvestingskosten gaan we in eerste instantie uit van de huidige afschrijvingen en rentes. Afzonderlijk worden kosten aangerekend voor stalaanpassingen die noodzakelijk zijn bij de omschakeling (hier wellicht beperkt tot het openwerken van de gevels met het oog op buitenloop) We schatten deze kosten in op 15 EUR per huidige mestvarkensplaats. Met eigen arbeidsuren kunt u hier zeker nog wat op besparen.

Ook voor de buitenloop werden uiteraard kosten aangerekend. Het betreft een afschrijving op korte termijn (5 jaar) van kosten voor aanleg en afsteringen.

Voor de aankoop van de biggen werd gerekend met de aankoopprijs van biologisch geproduceerde biggen. Momenteel is het aanbod uiterst gering, wat u het recht geeft biggen aan te kopen van gangbare bedrijven.

We moeten echter wel rekening houden met het uitgangspunt : dieren van biologische herkomst zijn de norm. Als u deze kunt kopen, moet u dat ook doen, ook al zijn ze een stuk duurder.

Voor het overige gaan we uit van de gegevens van uw recentste bedrijfseconomische boekhouding, en van normen en richtgetallen van de biologische plantaardige productie voor wat het voeder betreft.

Wat het zelf geproduceerde voeder betreft, wordt gerekend met de verkoopprijs van biologische akkerbouwproducten. Op die wijze is de verloning van de arbeid in de akkerbouw reeds meegerekend, en kunnen we verder rekenen met de vooropgestelde arbeidsbehoefte specifiek voor de varkenshouderij (nl. 0,4 VAK)

We maken de rekening per gemiddeld afgeleverd vleesvarken :

Vaste kosten :

Huisvesting (huidige afschrijvingen) :	10,59
Aanpassing huisvesting :	0,87
Buitenuitloop (afschrijving + onderhoud) :	1,31
Algemene onkosten :	5,85
Totaal :	18,62

Voederkost + aankoop dieren :

Aankoop (big)	69,91
Voederteelten	
(voederbieten, 50 kg x 1,2,-)	1,49
(CCM, 50 kg x 12,5)	15,49
(gerst, 40 kg x 10)	9,92
(tarwe, 25 kg x 10,5)	6,52
andere voedercomponenten en handelsvoeder	30,86
uitval (0.04 x 4.000)	3,97
Totaal :	138,15

Overige variabele kosten :

Rente vee – omlopend kapitaal :	4,34
Gezondheidszorg :	0,00
Strooisel :	3,10
Controle :	0,74
Allerlei :	2,95
Totaal :	11,13

Algemeen Totaal : **167,90**

Kostprijs per vleesvarken :	167,90
Arbeidskosten per vleesvarkensplaats :	54,04
Arbeidskosten per vleesvarken :	27,02
Kostprijs per vleesvarken (incl. arbeid) :	194,92
Kostprijs per kg geslacht gewicht (incl. arbeid) :	2,29
Kostprijs per kg levend gewicht (incl. arbeid) :	1,72

Concreet betekent dit dat, indien u een verkoopprijs kan bedingen van meer dan 2,29 EUR per kg levend gewicht (of 1,72 EUR per kg geslacht gewicht), alle productiekosten vergoed zijn, ook uw eigen arbeid. Een dergelijke prijs bedingen, mag momenteel geen probleem zijn.

14. Omschakeling

14.1. Omschakeling dieren

De dieren moeten minstens 6 maanden worden gevoederd, gehuisvest en veterinaire behandelingen ondergaan volgens de biologische productiemethode.

14.2. Omschakeling grond

De buitenbelopen en voedergewassen moeten voldoen aan de normale omschakelingsperiode van 2 jaar. Verkorting tot 6 maanden voor de buitenbeloop is mogelijk.

14.3. Volledige omschakeling bedrijf

Bij volledige (plantaardig én dierlijk) omschakeling van het bedrijf wordt de omschakelingstermijn 24 maanden. Alle regels voor de dieren moeten worden gerespecteerd. Het verbruik, na het begin van de omschakeling, van de nog niet-biologische op het bedrijf geproduceerde diervoeders wordt toegelaten.

15. Afzet

De afzet aan een aanvaardbare prijs die, naast de productiekosten, ook de vereiste arbeid vergoedt, vormt momenteel geen enkel probleem. Verwacht mag worden dat de vraag nog gedurende geruime tijd groter zal zijn dan het aanbod.

Probleem is het aanbod van biologisch geproduceerde biggen voor vetmesting op andere bedrijven. Dit aanbod is momenteel omzeggens nihil. Dit wordt op termijn een onhoudbare situatie, maar wellicht openen zich perspectieven, indien in omschakeling geïnteresseerde varkenshouders met een 'open' bedrijf samen aan tafel gaan zitten voor overleg.

16. Samenvatting

- Veestapel

De kippenhouderij zal gangbaar blijven. U beschikt over geen enkele mogelijkheid om een buitenuitloop te organiseren voor de kippen, en de lage bezetting die het lastenboek eist, ziet u in deze recente stal met zware kapitaalslasten niet zitten.

Het is niet uw bedoeling het huidige varkensbestand in te passen tussen de regels van het biologisch lastenboek. U wil in tegendeel een biologische varkenshouderij gaan uitbouwen, gericht op kwaliteit, met verantwoorde mestafzet en in de mate van het mogelijke eigen voederverzorging.

Huisvesting

U beschikt over meer dan genoeg ruimte (ongeveer 40 aren) die bovendien gemakkelijk toegankelijk is vanuit de stal. We raden u dan ook aan de meest (bio-)logische oplossing te kiezen en een onverharde, met gras begroeide buitenuitloop aan te leggen.

Bemesting/mestafzet

Een gemiddelde bezetting van 220 vleesvarkens betekent dat u net voldoende gronden hebt voor mestafzet op eigen gronden. Dit houdt echter meteen ook in dat u voor de volledige mestproductie van de kippenhouderij externe mestafzet moet vinden.

Voederaankoop

Het feit dat u zoveel mogelijk eigen voeders wil produceren voor uw bio-varkens, verplicht u ook de plantaardige productie, geheel of grotendeels om te schakelen.

Arbeid

De bezetting daalt een heel stuk (220 varkens i.p.v. 300) maar we schatten toch dat u heel wat meer tijd nodig zult hebben dan de huidige 400 uren op jaarbasis.

Afzet

Afzet via de groothandel is mogelijk.

Bedrijfseconomie

Het zou weinig zinvol zijn in de huidige omstandigheden volledige nieuwbouw te overwegen. Uw stal aanpassen naar biologische huisvestingsnormen zal slechts beperkte kosten met zich meebrengen.

Tot slot

De weg om uw bedrijf om te schakelen naar biologische productie, ligt voor u. Met dit bedrijfsontwikkelingsplan hebben wij getracht enige wegwijzers uit te zetten.

De omschakeling van kapitaals- en arbeidsintensieve bedrijfstakken, waartoe ook de varkenshouderij behoort, blijkt meestal moeilijk te realiseren. Vaak zijn slechts beperkte bijkomende investeringen mogelijk, en een aantal normen, waar het lastenboek strak de hand aan houdt, lijken onoverkomelijk.

In de gegeven omstandigheden blijkt de omschakeling van uw bedrijf toch haalbaar.

Toch mag u niet uit het oog verliezen wat we in het hoofdstuk afzet hebben aangetoond, en wellicht moet u hier zelf initiatief nemen. Het biologisch vetmesten van gangbare geproduceerde biggen is een doodlopende straat.

Wij hopen in elk geval met dit bedrijfsontwikkelingsplan stof tot nadenken gegeven te hebben, en bij te dragen tot een nieuwe en toekomstgerichte kijk op uw bedrijf.

BIJLAGE : Nuttige adressen

***) Vlaamse Gemeenschap**

Administratie Land- en Tuinbouw

Adeling land- en tuinbouwvorming

Cel biologische landbouw

Leuvenseplein 4

1000 Brussel

Contactpersonen Ann Theunissen/ Marie Verhassel

tel. : 02/553.63.90 – 02/553.63.76

fax. : 02/553.63.60

E-mail : Ann.Theunissen@ewbl.vlaanderen.be ; Marie.Verhassel@ewbl.vlaanderen.be

***) Erkende controle-organismen**

Blik vzw

Bart Maes - Statiestraat 164 B - 2600 Berchem

Tel. 03/287.37.50 - Fax 03/287.37.51

Ecocert sprl

Blaise Hommelen -

Chemin de la Haute Baudecet, 1 -

1457 Walhain

Tel. 081/60 03 77 - Fax 081/60 03 13

***) Voorlichting, advies en vorming**

BIO consult cvba

Adviesbureau voor bedrijfsontwikkeling biologische landbouw en omschakelingsbegeleiding biologische landbouw

Wim Govaerts - Tolhuis 14A - Tongerlo

Tel. 0477/77 46 95 - Fax 03/287 37 71

BLIVO vzw

Biologische Landbouw

Instituut voor voorlichting en onderzoek

Peter Brattinga - Statiestraat 164 C - 2600 Berchem

Tel. 03/287.37.70 - Fax 03/287.37.71

Boerenbond

Omschakelingscursus en omschakelingsbegeleiding biologische landbouw

Ignace Deroo - Diksmuidsestwg 406/4

8800 Roeselare

Tel 051/26.03.85 - Fax 051/26 03 89

Landwijzer vzw

2 jarige beroepsopleiding biologische landbouw

Michel Mouton - Statiestraat 164 D

2600 Berchem

Tel. 03/287.37.77 - Fax 03/287.37.71

PCBT vzw

Proefcentrum voor de biologische teelt

Lieven Delanote - Ieperseweg 87

8800 Beitem

Tel. 051/26 14 45 - Fax 051/24 00 20

Vlaams Agrarisch Centrum vzw

Omschakelingscursus en omschakelingsbegeleiding biologische landbouw

Filippe Van De Craen

Ambachtsweg 20

9820Merelbeke

Tel. 09/252 59 19 - Fax 09/252 40 66